

1. מחמד עבדאללה מחמד לבדי
2. רדואן אחמד זיאדה

נגד

מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית

בית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק [15.6.89, 7.6.89]

לפני הנשיא מ' שמגר והשופטים ג' בר, א' גולדברג

[תקנות ההגנה \(שעת חירום\)](#), 1945, ע"ר תוס' 2, (ע)855, (א)1055, תקנות 108, 111(4), 112(8) - [פקודת הראיות \(נוסח חדש\)](#), תשל"א-1971, נ"ח 421, סעיפים 44, 46.

העתירה נסבה על החלטתו של המשיב להוציא צווי גירוש לגבי העותרים, בגין השתייכותם לארגון מחבלים ופעילותם בו. העותרים פנו לוועדה המייעצת על-פי תקנות 111(4) ו-112(8) [לתקנות ההגנה \(שעת חירום\)](#), 1945, אך זו דחתה את השגותיהם והמליצה לקיים את צווי הגירוש. משתועבר הדין בעתירה להרכב של שלושה שופטים, ביקשו באי-כוח העותרים, כי הדין בחסיון הראיות על-פי תעודה שנתן שר הביטחון מכוח האמר בסעיפים 4 ו-46 [לפקודת הראיות \(נוסח חדש\)](#), תשל"א-1971, ייעשה לפני שופט דן יחיד, שאינו חבר בהרכב היושב לדין בעתירה לגופה. חומר הראיות אכן נבחן על-ידי שופט דן יחיד, וזה דחה את בקשת העותרים להסיר את החסיון מחומר הראיות. בעת הדין בעתירה הוברר לבא-כוח העותרים, כי בית המשפט דחה בתיק אחר טענה שהעלה, לפיה אין בית המשפט יכול לאשר תוקפו של צו גירוש, אם הראיות נותרו חסויות ואם הראיות הגלויות כשלעצמן אינן תומכות בצו. בעקבות כך, ביקש בא-כוח העותרים לקיים את הדין בהסרת החסיון מחומר הראיות גם לפני ההרכב הדן בעתירה. לפנינו משורת הדין נענה בג"צ לבקשת בא-כוח העותרים ועיין בכל חומר הראיות הגלוי והחסוי שהיה לפני המשיב עובר להחלטתו.

בית המשפט הגבוה לצדק פסק:

א. (1) [פקודת הראיות \(נוסח חדש\)](#) מתייחסת לעיון בחומר חסוי מטעמי ביטחון על-ידי שופט שאינו דן בתיק עצמו, ובעל הדין רשאי לעמוד על זכותו על-פי דין שכך ייעשה (236 ו).
(2) העיון על-ידי ההרכב ששומע את תיק, בין אם לצורך בחינת ההחלטה בדבר חסיון הראיות ובין אם לצורך התרשמות מן החומר או לשתי המטרות גם יחד, יכול להיעשות רק בהסכמת בעלי הדין (236 ז-ו).
(3) משבחר בעל דין בדרך המותווית ב[פקודת הראיות \(נוסח חדש\)](#), אין הוא יכול לשנות גישתו, לאחר שהנושא נדון על-ידי שופט דן יחיד, ולהביא לעיוני-כפל אחרי שהעיון הראשון לא הביא לתוצאה אשר היה רוצה בה. הבחירה החופשית היא, מעיקרה, בידי בעל דין, ובכך צריך להסתיים, בדרך כלל, ההליך של העיון בראיות החסויות (236 ז).

= 228 =

ב. (1) בנסיבות דנן, אין מקום להתערבות בג"צ בהחלטתו של המשיב, מאחר שזו ניתנה כדין ועל יסוד שיקולים ענייניים, שהתבססו על ראיות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות, לפיהן העותר 1 הוא בין מנהיגיו הבכירים ביהודה ושומרון של ארגון החזית הדמוקרטית של נאיף חוואתמה, וכי פעילות זו היא רצופה, מקיפה ומסוכנת (237 ב).
(2) בנסיבות דנן, העותר 2 הוא פעיל מרכזי בארגון החזית הדמוקרטית, ובפעילותו בולטת הנטייה להוליך למעשים אלימים. פעילות זו היא מתמדת, מתמשכת ומסוכנת, ואין עילה להתערב בהחלטתו של המשיב לגבי העותר 2 (240 ו).
ג. (1) אין יסוד לטענה, לפיה אין לגרש אדם אם ניתן להעמידו לדין (237 ו).
(2) ההחלטה בדבר גירוש היא פונקציה של הסיכון שמהווה אדם בשטח שבשליטת צה"ל, כאמור בתקנה 108 [לתקנות ההגנה \(שעת חירום\)](#), ובמקרה שהכליאה אינה אמצעי יעיל, המשיג את המטרה הביטחונית, אין בה פתרון שהמשיב חייב לנקוט אותו (237 ו).

פסקי-דין של בית המשפט העליון שאזכרו:

[1] [בג"צ 785/81](#), 845, 27/88 עפו ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית; רפי ע ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור חבל עזה ואח';
הינדי נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מב(2) 4.

הערות:

לראיות חסויות בהקשר לצו גירוש ראה: [בשג"צ 22/89](#), [בג"צ 792/88](#) מטור ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מג (2) 221.

התנגדות לצו-על-תנאי מיום 1.5.89. העתירה נדחתה. הצו-על-תנאי בוטל.

א' פלדמן, ל' צמל - בשם העותרים;
מ' בלאס, סגן בכיר לפרקליט המדינה - בשם המשיב.

פסק-דין

הנשיא מ' שמגר: 1. עתירה זו עניינה צווי גירוש שניתנו על-ידי המשיב ביום 7.7.88 לגבי שני העותרים.
2. כל אחד משני העותרים פנה לוועדה המייעצת הדנה בעררים על צווי גירוש, לפי הוראותיהן של תקנות 111(4) ו-12(8) [לתקנות ההגנה \(שעת חירום\)](#), 1945.
ביום 15.9.88 דחתה הוועדה המייעצת את השגותיהם של העותרים והמליצה על קיום הצו, וביום 26.9.88 הודע, כי המשיב מתכוון להמשיך בהליכי הגירוש.
מכאן העתירה שלפנינו, אשר בעקבותיה הורה בית-משפט זה בצו ביניים על עיכוב ביצועם של הצווים.

= 229 =

3. בצווי הגירוש ציין המשיב את עיקרי נימוקיו להחלטתו.

בצו, המתייחס לעותר הראשון (מחמד עבדאללה מחמד לבדי), נאמר לעניין זה:

"מחמד עבדאללה מחמד לבדי הינו פעיל בכיר של החזית הדמוקרטית של ג'ורג' חבש באיזור יהודה והשומרון ובירושלים.

נעצר במעצר מינהלי מאוגוסט 1979 עד פברואר 1980, נעצר בדצמבר 1981 בחשד כי פעל במסגרת הארגון הנ"ל וגייס אנשים לשורותיו, הורשע על ידי בית המשפט ושחרר ממאסרו במאי 1982. ביולי 1983 נעצר פעם נוספת בחשד כי גייס אנשים לשורות הארגון, הורשע על ידי בית המשפט ונדון ל-16 חודשי מאסר בפועל.

ביוני 1983 הוגבל למקום מגוריו, ואולם לאחר שהמשיך בפעילותו העויינת נעצר במעצר מינהלי מאוקטובר 1985 עד מרץ 1986. בתקופת מעצרו זו היה בין הפעילים הבולטים בכלא.

לאחר שחרורו, החל מיולי 1986 עד ינואר 1988 הוגבל שוב לאיזור מגוריו, ואולם המשיך בפעילותו עד לימים אלה לגיוס אנשים לארגון החזית הדמוקרטית ולקידום מטרת ארגון זה, בין היתר, באמצעות הדפסת והפצת כרוזים הקוראים להמשך ההתקוממות".

כפי שהוער בהודעה לבית המשפט, הרי במקום "ג'ורג' חבש", צריך להיות "נאיף חוואתמה".

4. הוועדה המייעצת שמעה טיעון נרחב של פרקליטיהם של שני העותרים ואת בא-כוח המשיב. לקראת הדיון הוגשו למשיב שאלונים נרחבים, אשר כללו עשרות שאלות, ואותו החלק מהן, שלא היה מסווג מטעמי סודיות, נענה מטעם המשיב.

נוסחם של הפרוטוקול ושל החלטותיה של הוועדה המייעצת הוגש לנו.

5. בענייניו של העותר הראשון כלולים בהחלטת הוועדה הנתונים הבאים, המצוטטים כאן מתוך ההחלטה:

"הועד קיים שני דיונים בנוכחות העותר, באי כוחו ובא כוח מפקד האיזור, ושמע את טענותיהם משך שעות ארוכות. כמו כן עיין, שב ועיין - בחומר רלוונטי סודי שהומצא לו על ידי שירות הבטחון הכללי.

לפי מסגרת הסמכות המוקנית לו, התמקדה בחינת צו הגירוש בשיקולים שהנחו את מפקד האיזור - מצד אחד ובהשגות השונות של העותר - מצד שני.

...

= 230 =

א. העותר יליד שנת 1955 החל בפעילות בארגון הקרוי 'החזית הדמוקרטית' ('אל ג'בהה דמוקרטית') בשנת 1976-1977, בכפר אבו דיס (ראה מוצג כ"ח).

ב. במשך שנות פעילותו במסגרת הארגון הנזכר נעצר במעצר מינהלי, נשפט ונדון לעונש מאסר בפועל והוטלו עליו צווי הגבלה כמפורט בצו הגירוש.

...

ד. (1) העותר נשפט בתיק 2023/82 (בית לחם) ונדון לשנת מאסר שמתוכה חמישה חודשים לריצוי בפועל וכן לקנס בסך 5,000 שקלים (ישנים). בהקשר זה הוצג לעיון מפקד האיזור כתב אישום שיחס לעותר עבירות של חברות ופעילות בהתאגדות בלתי מותרת, ביצוע שירות עבור התאגדות בלתי מותרת וקיום מגע עם אויב, הכל על רקע חברותו בחזית הדמוקרטית שבמהלכה נפגש עם אדם בשם מועין ג'אבר, דן עימו בפעולות שונות, הטיל עליו לגייס חברים לארגון ומשימות נוספות במסגרת אותו ארגון. עבירות אלה נעברו בין נובמבר 1978 לבין דצמבר 1981 (מוצג ד'). כן הוצגו אימרת העותר שנמסרה בחקירה משטרתית (מוצג ג') והודעתו של מועין ג'אבר (מוצג ב').

בא כוח מפקד האיזור הצהיר לפנינו כי נעשה מאמץ רב לאתר את פסק הדין בתיק הנזכר, אולם זה לא הוכתר בהצלחה, פסק הדין עצמו לא היה איפוא לנגד עיני מפקד האיזור.

(2) העותר נשפט בתיק 1014/83 (עזה) ונדון ל-16 חודשי מאסר בפועל ו-8 חודשי מאסר מותנה למשך שלוש שנים.

בהקשר זה הוצג כתב אישום שיחס לעותר עבירות של החזקת משרה בהתאגדות בלתי מותרת (שני פרטים) והפצת כרזות שהוצאו על ידי התאגדות בלתי מותרת. מפרטי העבירות מסתבר כי העותר היה, בתקופה מסוימת במהלך שנת 1982, אחראי מטעם החזית הדמוקרטית על גיוס חברים לארגון זה בתחום איזור רצועת עזה, ביצע מספר גיוסים לארגון, והפיץ כרזי הסתה מטעם הארגון באיזור רצועת עזה בקשר למלחמת שלום הגליל (מוצג ו').

כן הוצגה אימרת העותר שנמסרה בחקירה משטרתית (מוצג ה') וחווה דעת של מומחה משירות הבטחון הללי אודות מסמכים שנתפסו (בעת ההיא) ברשות העותר ואשר על פי תוכנם (שכלל הוראות ודיווחים על פעילות החזית הדמוקרטית, הפצת עיתון מחתרת, דרכי חלוקת אמצעים כספיים ועוד), כמותם וצורת הסתרתם - קבע המומחה שהעותר שהחזיקם הוא בעל מעמד בכיר בארגון (מוצג ז').

גם פסק הדין בתיק זה לא אותר ולא הוצג.

ה. העותר נבחר בחודש יולי 1985 לסגן יו"ר התאחדות הפועלים מטעם החזית הדמוקרטית וכאשר נערך ביום 19 באפריל 1987 חיפוש במשרדי 'התאחדות הפועלים' ברמאללה נמצאו במקום העותר ומספר פעילים נוספים ונתפסו מסמכים

= 231 =

רבים חתומים על ידי התאחדות הפועלים הדמוקרטית, וביניהם כרוז הקורא לשביתה, פרסומים נגד 'מדיניות היד הקשה' בשטחים המוחזקים, דוח"ות פגישה עם עצורים בכלא, דוח"ות חקירה ועוד (ראה ידיעה נ"ו שבחומר החסוי).

ו. הודעתו של אחד נאדר ג'ועבה מ-7 פברואר 1988 אשר העיד בה, בין היתר, כי בחודש פברואר 1987 החליט לחדש פעילותו במסגרת 'החזית הדמוקרטית'. הוא נצטווה על ידי אחד ד"ר עזאמי, שגייס אותו בירדן, להפגש עם העותר שהוגדר כ'אחראי עליו' להמציא לו סכום כסף (550 דינרים) ולעמוד לשירותו של העותר אם כנהג (לצורך הדעת אנשים לביתו של העותר או לצורך העברת מכתבים שונים) ואם במשימות אחרות. נאדר ג'ועבה, לפי דבריו בהודעה הנזכרת, אמנם שימש כעוזרו של העותר (שנשא בכינוי 'המחתרת' 'אבו סאמרי') בנהיגה, הסעת אנשים, בשליחויות שונות, הדפסת כרזים והפצתם הכל במסגרת פעילות החזית הדמוקרטית אם במסגרת 'ההתקוממות' ואם בתקופה שקדמה לה (מוצג י"ד).

ז. בחיפוש בבית העותר שנערך ביום 7 פברואר 1988 נתגלה נוסח בכתב יד של 'כרוז מס' 2' (מוצג ט"ו).

ח. הודעתו של נאדר ג'ועבה מיום 16 פברואר 88 שממנה עולה כי העותר הנחה אותו להדפיס את 'כרוז מס' 5' ולבצע בו חיתוך מסויים טרם ההפצה (מוצג ט"ז). הכרוז עצמו מוצג י"ז).

ט. ביום 15 אפריל 1988 נעצר העור ובאותה עת נערך חיפוש בדירה בה התגורר. בחיפוש נתגלו מסמכים רבים שהיו מוסתרים במקרר, במכונת הכביסה ובמקומות נוספים, ובהם דוח"ת פעילות אנשי החזית הדמוקרטית

ברמאללה, לרבות הצעה לנוסח כרוז מס' 13 (מוצג י"ח), דו"ח פעילות שומרון (מוצג י"ט) 'דו"ח בעניינים צבאיים' (מוצג כ'), ומסמכים נוספים אודות חברים בארגון, חקירת עצורים ועוד (מוצגים כ"א, כ"ב).

י. אימרת העותר מיום 20 מאי 88 שבה הכחיש חברותו בארגון עויין כלשהו והכחיש כל קשר למסמכים שנתפסו בדירתו, אך הודה כי הוא תומך בארגון לשחרור פלסטין והוא תומך ב'אינתיפאדה' (מוצג כ"ג).

יא. זכרון דברים של חקירת שירות הבטחון הכללי (17/4/88) שממנו עולה כי העותר הודה בפעילות פוליטית לאומנית; בכך שהאגרות שנתפסו בביתו מעידות על פעילותו, כי הוא נגד הכיבוש ובעד הקמת מדינה פלסטינית (בשטח איו"ש ועזה) לצד מדינת ישראל, וכי בדעתו להמשיך בפעילותו עד להשבת זכויות העם הפלסטיני, בדרך המאבק שגרם למעצרו (מוצג כ"ד).

יב. זכרון דברים של חקירת שירות הבטחון הכללי (17.4.88) שממנו עולה כי העותר ימשיך 'להיאבק בנו' ולראות בנו אויב, אין בכונתו להודות גם בעובדות נכונות, שכן הדבר נוגד את אידיאולוגיית המאבק שהוא אימץ לעצמו וינקוט בה גם לאחר שישתחרר מכלאו (מוצג כ"ה).

= 232 =

יג. זכרון דברים של חקירת שירות הבטחון הכללי (18/4/88) ובו פרטים אודות קשרי העותר עם עורכי 'דרך הניצוץ' (מוצג כ"ו).

יד. זכרון דברים מחקירת שירות הבטחון הכללי (20/4/88) הדין במקצת פעילות העותר בימי 'ההתקוממות' חרף ההגבלות שהוטלו עליו (מוצג כ"ז).

טו. זכרון דברים מחקירת שירות הבטחון הכללי (25/4/88) שממנו עולה זיקת המערער אל האגרות שנתפסו בדירתו והודאתו בפעילות במסגרת הפלג השמאלי של אש"פ הוא קן החזית הדמוקרטית שבה קיבל במשך הזמן תפקיד פיקודי (מוצג כ"ח).

טז. הודעתה של מיכל שוורץ מיום 13.5.88 שבה העידה, בין היתר, כי העותר שימש כאיש קשר בין קבוצת 'דרך הניצוץ' לבין 'החזית הדמוקרטית' לצורך אשגרים וכספיים, לרבות פגישותיה עימו בשעה שהיה מבוקש בידי כוחות צה"ל, פגישות בהם נתקבלו סכומי כסף שונים עבור הקבוצה הנזכרת (מוצג כ"ט).

חומר חסוי.

יז. הוצג בפני מפקד האיזור תיק הכולל את הצטברות הידיעות שרוכזו בידי שירות הבטחון הכללי. חלק מן הידיעות פורטו לעיל בחומר שנחשף בפני העותר ובאי כוחו, אך בנוסף לו רוכז חומר שסוכם בכ-70 פרטי מידע שתמציתם מצויה, כחומר סודי, בתיק הועד המייעץ. פירוט משמעות חומר זה מובא בנספח הסודי של חוות דעת זו.

כפי שעוד נציין, הוצג לפני בית-משפט זה כל החומר הסודי, המוזכר לעיל, במלואו.

בא-כוחו המלומד של העותר טען לפני הוועדה המייעצת, כי איזכורו של ג'ורג' חבש במקום חוואתמה הוא בגדר פגם מהותי בצו הגירוש, היורד לשורשו. הוועדה דחתה טענה זו בצנייה, כי ההחלטה התייחסה לפעילותו של העותר ב'חזית הדמוקרטית', כי הטעות הנ"ל אינה אלא בגדר פליטת קולמוס, וכי אין בה כדי להעיד על כך, שהובאו לפני המפקד נתונים בלתי נכונים או כי שקל שיקולים בלתי רלוואנטיים.

העותר ביקש השמעת עדים, והוועדה אישרה רק השמעתו של אחד מהם; אגב, זה האחרון סירב להעיד לפני הוועדה בטענה כי עדותו עלולה להפיל. לעניין השמעת עדויות לפני הוועדה המייעצת, הונחתה הוועדה על-ידי דבריו של בית-משפט זה ב**בג"צ 785/81, 845, 27/88 [1]**, בעמ' 65, אשר לפיהם:

"...במקרה שבו עולה, מצד העורר, טענה מפורטת ומנומקת, בתום לב לכאורה, לפיה עד פלוני עשוי לספק לועדה מידע רלוואנטי, שיש לו נגיעה ישירה לנושא העומד לדיון לפניו ואשר עשוי לשפוך אור על השאלה הניצבת לפני הוועדה, הרי נכון תעשה הוועדה, אם תחליט לשמעו" (ההדגשות שלי - מ' ש').

= 233 =

לפי מבחנים אלו שללה הוועדה את הזמנתם:

(א) של שלושה אנשי שב"כ, שבעזרתם ביקש העותר להוכיח, כי לו היה מודה במעשים המיוחסים לו, לא היו מחליטים לגרשו;

(ב) של מפקד הכלא, שצריך היה לשלול את הטענה בדבר פעילותו החתרנית של העותר בכלא; וכן -

(ג) של אלוף הפיקוד, אשר אותו ביקשו לחקור על שיקוליו במתן הצו.

אומרת הוועדה בקשר לטענה, אשר בקשר אליה נתבקש זימון אנשי השב"כ:

"בא כוח המשיב הצהיר באוזנינו כי לדברים הללו אין שחר ובשום פנים ואופן לא עמד שיקול כנטען, בפני מפקד האיזור. נציג שירות הבטחון הכללי שנכח בדיוני הוועדה וליווה את כל הדיונים המקדימים להכנת החומר שהוגש בפני אלוף הפיקוד הבהיר, הן בדיון הגלוי והן בדיון הסגור, כי אין לדברים שנטענו כל יסוד.

עיינו בכל החומר שלפנינו, לרבות החומר החסוי, ולא מצאנו אף משענת קנה רצוף להסמך עליה את הטענה הנזכרת.

על כן סברנו שהזמנת עדים אלה אין בה אלא הטרדה והארכה חסרת טעם של דיוני הוועד".

בעניין הזמנת מפקד הכלא נאמר:

"באמצעות העד המבוקש ביקשו באי כוח עותר להראות כי הוא קנה לו מעמד רשמי של בכיר האסירים, נציגם כלפי רשויות הכלא, המוציא ומביא בעניינם... לא ראינו טעם להזמין את מנהל הכלא רק כדי שיאשר עובדה מוסכמת זו".

הזמנת האלוף נשללה, כי נימוקיו פורטו בכתב, והוועדה בחנה ממילא את הנתונים על-פי קני מידה אובייקטיביים, לצורך גיבוש החלטתה העצמאית.

כאמור, הוצגו למשיב גם שאלות בכתב, ובקשר אליהן אומרת הוועדה:

"נתנו את הדעת לכל שאלה ושאלה; בחנו אותה ואת התשובות לה בפומבי ובדיון סגור ולא אישרנו מניעת מידע כלשהו עד שלא השתכנענו כי טעמים מוצדקים לכך (כגון: מניעת חשיפת מקורות, מניעת 'דליפת' מידע לארגוני טירור, מניעת גילוי על שיטות פעולה של גורמי הבטחון וכיוצא בזה). החלק הסודי של הפרוטוקול (עמ' 11) כולל את ההנמקות המפורטות שנמסרו לוועד, ובמקום שהן לא הניחו את הדעת ניתנה הוראה לבא כוח המשיב למסור תשובתו באופן גלוי (אם במלואה ואם באופן חלקי)".

= 234 =

הוועדה ניתחה את חומר הראיות וציינה, כי שוכנעה שלפני מפקד האיזור הונחה תשתית מספקת, די והותר, כדי להשתית עליה את שיקול הדעת הנחוץ למתן צו גירוש.

לדברי הוועדה התברר, כי לעותר מעמד בכיר ביותר במסגרת ארגון החזית הדמוקרטית באזור יהודה ושומרון. מהות מעמדו ומידת בכירותו הובהרו בנספח סודי של החלטת הוועדה. פעולתו של העותר בארגון המחבלים הנ"ל הייתה רצופה ועקבית, ומעמדו בארגון הלך והתחזק לאורך שנות פעילותו, היקף פעילותו התרחב, והאחריות שהוקנתה לו גדלה אף היא.

מוסיפה ואומרת הוועדה:

"על רקע פעולות ה'התקוממות' המתנהלות באיזור מזה חודשים ארוכים בולטת מאוד מידת הסיכון הגלומה בפעילות העותר.

ידו היתה בהרחבת שורותיו של ארגון מחבלים; ידו היתה רב לו בקבלת כספים לצורך מימון פעולות הארגון בכלל ובמסגרת 'ההתקוממות' בפרט, הוא קיים פעילות מנהלת מגוונת בתוך הארגון באיזור; הוא היה אחראי להדפסת כרוזים הקוראים להפרות סדר ברמות שונות והיה אחראי להפצתם.

מותר לקבוע שארגון מחבלים זה הועיד לו למטרה לנהל מאבק נגד קיומה הריבוני של מדינת ישראל. אולם לצורך ענייננו די בכך שלעת הזו שותף ארגון זה - והמערער כפעיל בכיר בו - במסכת הפרות הסדר האלימות המתמשכת בשטחים המוחזקים כבר חודשים ארוכים.

...

מן העיון במכלול החומר שהוצג בפני ועד מייעץ זה, ואשר שוכנענו כי עמד לנגד עיני מפקד האיזור בשעה שגיבש את החלטתו כלפי העותר דנן - מתבקש באופן חד משמעי וברור שהעותר אחראי לפעילות רחבת היקף שיש עימה סיכון מוחשי לבטחון האיזור ולסדר הציבורי בו. שום הליך שנוקט בעבר כנגד עותר זה לא ביטל את הסיכון הפוטנציאלי הגלום בו והנסיבות מעידות כי אם לא יוצא מחוץ לאיזור לבטח ישוב לעסוק בפעילות מן הסוג שעסק בו

עד הנה.

על כן הננו סבורים כי קיימת הצדקה מלאה לקיים את החלטת הגירוש שניתנה כנגד העותר."

הודאתו של העותר במתן סיוע לארגון החזית הדמוקרטית לא היה בה, לדעת הוועדה, כדי לחייב העדפת הצעד של ההעמדה לדין על הגירוש. אולם הוועדה הפנתה את תשומת לבו של מפקד האזור לאפשרות זו, בצינה כי היא עושה כן - "אף על פי שלדעתנו אין בהצעת העותר כדי להוסיף או לגרוע מתוקפם של השיקולים שהנחו את מפקד האיזור, ולדידנו אין היא מצדיקה את שינוי ההחלטה שניתנה על ידי מפקד האיזור בעניין עותר זה".

= 235 =

כאמור, החליטה הוועדה לקיים את החלטת המשיב, והמשיב שב ואישר את החלטתו, ומכאן העתירה לבית-משפט זה.

6. משהועבר הדיון על-ידי שופט דן יחיד למותב תלתא, ביקשה באת- כוחו המלומדת של העותר, כי ההחלטה בדבר חיטוי ראיות של שר הביטחון תיבחן לפי הכללים המותווים בסעיפים 44 ו-46 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, והיא עמדה על כך, שבמקרה זה לא תיעשה הבדיקה של הראיות על-ידי בית המשפט ששומע את התיק אלא על-ידי שופט אחר, דן יחיד, כאמור בהוראותיה הנ"ל של פקודת הראיות [נוסח חדש]. היא ציינה בבקשתה:

"העותרם מבקשים כי הדיון בגילוי הראיות יתקיים אך ורק בפני שופט שאיננו אחד משופטי ההרכב הדין בעתירה גופא".

חומר הראיות אכן נבחן על-ידי כבוד השופט ד' לוי (בשג"צ 454/88), שלא היה חלק מן ההרכב ששמע את העתירה.

7. כבוד השופט ד' לוי עיין במלוא החומר אשר שימש את המשיב בהחלטתו ושמע את טענות פרקליטי העותרים בדרישתם לגילוי חומר רב יותר מזה שתוכנו נמסר להם. אמת המידה שהנחתה אותו נכללה בדבריו הבאים:

"מבחינת שמירת זכותו של האזרח לחרותו האישית, יש עניין ציבורי מהמעלה הראשונה, כי תינתן למיועד לגירוש ההזדמנות הנאותה, להשמיע את טיעונו ולהראות כי הראיות הקיימות לכאורה לחובתו, אינן נכונות, או שהן באיכות וברמה שאין בהן כדי להצדיק סנקציה כה חמורה נגדו. מכאן, שככל שרק ניתן, ראוי היה להעמיד לעיונו את כל חומר הראיות, לרבות חומר הראיה החסוי כדי שיוכל להגיב עליהם ולהתמודד איתם. מאידך גיסא, עניין לנו, בעתירות אלה, בצווים שניתנו מכוח תקנות הגנה, שעת חירום, המושתתים, בעיקרם, על חומר מודיעיני, שחשיפתו המלאה עלולה לסכן מקורות אינפורמציה חיוניים וסודיים, שמהם ניזונות הרשויות והכוחות הממונים על הדאגה לבטחון המדינה.

שני ההיבטים הנ"ל הצריכים להדריך את בית המשפט בבואו לעיין בחומר החסוי, חשובים במידה שווה. לפיכך, על פי המדיניות הנקוטה עלינו ועל פי דברו של המחוקק, משתדלים אנו לסייע לעותרים בקבלת מידע הנוגע לעניינם ובאותה מידה לעשות למניעת חשיפתם של מקורות אינפורמציה חסויים מהם ניזונים רשויות השלטון, ולהפקיר על ידי כך מקורות אינפורמציה חיוניים אלה ולסכנם.

האיזון בין האינטרסים הנוגדים הללו הוא רגיש ועדין. לפיכך מתחייבת התייחסות זהירה לחומר החסוי, הבנת משמעויותיו וחשיפה מבוקרת רק של אותם פרטי מידע שבראיות החסויות שאינן יוצרות סיכון כנ"ל. על בית המשפט להשתכנע שהרשויות המוסמכות חוששות בכנות ובתום לב שגילוי הראיות כרוך בחשיפת ידיעות העלולות להוות סיכון בטחוני משמעותי, או שגילוי המידע עלול אכן

= 236 =

לחשוף ולסכן מקורות אינפורמציה סודיים, וכי חששות אלה, מתעוררים ויש בהם מן הסבירות".

השופט חזר ופירט ארבעה-עשר ראשים של ידיעות שתיארו את פעילותו של העותר ושנתגלו לו במלואן, בתוכן הודעתה במשטרה של מיכל שוורץ ותוכן הניירות שנתגלו בעת חיפוש בביתו של העותר, אשר גם מהם עלו קשריו עם החזית הדמוקרטית.

ידיעות נוספות נמסרו לעותר בפרפרזה, היינו תוך השמטת סימנים מזהים שעלולים לגלות מקורות מידע. בית המשפט בחן ידיעות אלו במלואן, ונחה דעתו, שנתגלה המירב שבהן לפי אמות המידה שבסעיף 44 לפקודה הנ"ל. ידיעות נוספות - חמש במספר - שאף הן מצביעות על פעילותו של העותר בחזית הנ"ל - נמסרו לו באופן חלקי. יתר הידיעות, כחמישים נושאים, נותרו חסויות אחרי העיון בהן על-ידי השופט.

משתם הדיון, והחלטתו המפורטת של השופט ד' לוי נמסרה ביום 30.4.89 לבעלי הדיון, הודיעה המדינה, כי היא מסכימה מיזמתה להוצאת צו-על-תאי, וכי יינתנו, בהסכמה, 20 יום למתן התשובה.

8. אחרי תום התקופה למתן התשובה קיימנו את הדיון בעתירה.

בעת הדיון הנ"ל התברר לפרקליטו המלומד של העותר מפי בית המשפט, כי בתיק אחר נדחתה בינתיים טענה משפטית שהועלתה שם על-ידי, ואשר לפיה אין בית המשפט יכול לאשר תוקפו של צו הגירוש, אם הראיות נותרו חסויות, ואם הראיות הגלויות, כשלעצמן, אינן תומכות בצו. בעקבות קבלת המידע על דחיית טענה זאת, ביקש עורך-דין פלדמן, כי בית המשפט, בהרכבו המלא הנוכחי, יעיין בעצמו בכל חומר הראיות החסוי, כדי לעמוד על תוכנו ומהותו.

עמדה זו אינה מתיישבת עם גישתם המקורית של פרקליטי העותר, כביטוי בפנייה לבית המשפט מיום 20.11.88, בה נדרש במפורש, כי העיון בחומר ייעשה רק על-ידי שופט שאינו חלק מן ההרכב שדן בתיק. השתמע מכך, שבדרך זו ביקש אז למנוע את האפשרות כי ההרכב יושפע בהחלטתו מחומר זה. עתה נשתנתה העמדה כאמור.

בדרך כלל איננה נראית לנו הדרך הדיונית ההפכפכה אשר באה לידי ביטוי במקרה דנן: [פקודת הראיות \[נוסח חדש\]](#), אכן מתייחסת לעיון בחומר חסוי מטעמי ביטחון על-ידי שופט שאינו דן בתיק עצמו, ואין צריך לומר, שבעל דין ראשי לעמוד על זכותו על-פי דין שכך ייעשה. העיון על-ידי ההרכב ששומע את התיק, בין אם לצורך בחינת ההחלטה בדבר חסוי הראיות ובין אם לצורך ההתרשמות מן החומר או לשתי המטרות גם יחד, יכול להיעשות רק בהסכמת בעלי הדיון, כפי שאירע מספר פעמים בעבר בתיקים אחרים. משבחר בעל דין בדרך המותווית בפקודה, אין הוא יכול לשנות גישתו, לאחר שהנושא נדון על-ידי שופט דן יחיד, ולהביא לעיוני-כפל, אחרי שהעיון הראשון לא הביא לתוצאה אשר היה רוצה בה. הבחירה החופשית היא, מעיקרה, בידי

= 237 =

בעל דין, ובכך צריך להסתיים, בדרך כלל, ההליך של העיון בראיות החסויות. עורך-דין פלדמן לא חלק למעשה על הפגם שבבקשת העיון הכפול וטען, כי בדרך כלל לא יבקש בעתיד קיומו של הליך כאמור, אך זאת הפעם הוא מבקש עיון על-ידי בית המשפט, כי לא ידע מראש על דחיית טענתו בתיק האחר האמור.

לפנים משורת הדין, ולאור ההתפתחות האמורה בתיק האחר, החלטנו זאת הפעם להיענות לבקשת פרקליטו המלומד של העותר ולעיון גם בעצמנו בכל החומר החסוי. לאור החלטתנו, קיימנו ביום 11.6.89 דיון בנוכחות בא-כוח המדינה, והוצג לנו מלוא החומר הסודי החסוי, כפי שגם היה לפני המשיב עובר להחלטתו.

9. אחרי שבחנו את כל החומר שהיה לפנינו ונתנו דעתנו לדיונים לפני הוועדה המייעצת, להחלטתו של כבוד השופט ד' לוי, ובעיקר לראיות החסויות בהן עיינו בעצמנו, הגענו לכלל מסקנה, כי אין כל מקום להתערבותו של בית-משפט זה בהחלטתו של המשיב, מאחר שזו ניתנה כדין ועל יסוד שיקולים ענייניים, שהתבססו על ראיות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות. החומר שהוצג לנו מצביע בבירור על כך, שהעותר הוא בין מנהיגיו הבכירים ביהודה ושומרון של ארגון החזית הדמוקרטית של נאיף חוואתמה, וכי פעילותו האמורה היא רצופה, מקיפה ומסוכנת. כן שוכנענו, כי אין באמצעי מניעה חליפיים כדי להביא להפסקת פעילותו האמורה של העותר. ניסיון הבר לימד, כי מעצרו אינו בולם באופן אפקטיבי את פעילותו.

פרקליטו של העותר טענו לפנינו, כי כל פעילותו מתמקדת בעיסוקיו באיגוד מקצועי, וכי מתן צו הגירוש אינו אלא בגדר התנכלות פוליטית לארגון עובדים. לא מצאנו ממש בטענה זו. העותר אכן פעיל באיגוד מקצועי, אך הוא עושה גם זאת מטעם החזית הדמוקרטית ולמענה במסגרת המגמה ליצור "ארגוני-חזית", אשר זיקתם לארגון טירור זה או אחר היא מוסווית. אין שמץ ראיה לכך, כי הייתה כוונה להצר צעדים של העותר, שעניינם בהגנה על האינטרסים של העובדים. יצוין כאן בהקשר זה, כי בחומר, שנמצא בחיפושם בביתו של העותר, יש גם כן כדי להפריך טענתו של העותר בדבר פעילות לגיטימית של עסקן פועלים. אגב, גם הצעת פרקליטו של העותר, שהעותר יועמד לדין במקום להיות מגורש, מצביעה על עירנותם לכך שאין המדובר כאן בפעילות באיגוד מקצועי ותו לאו.

אין גם לגלות יסוד לטענה, לפיה אין לגרש אדם אם ניתן להעמידו לדין. ההחלטה בדבר הגירוש היא פונקציה של הסיכון שמהווה אדם בשהותו בשטח שבשליטת צה"ל, כאמור בתקנה 108 [לתקנות ההגנה \(שעת חירום\)](#), ובמקרה שהכליאה איננה אמצעי יעיל, המשיג את המטרה הבטחונית שהיא יעדו של המשיב, אין בה פתרון שהמשיב חייב לנקוט אותו.

10. הדיון בעניינו של העותר השני, רדואן אחמד זיאדה, עבר אותם שלבים שפורטו לעיל: החלטה של המשיב ניתנה אחרי דיון והתייעצות עם גורמי הביטחון; דיון מפורט לפני הוועדה המייעצת שקיימה מספר ישיבות בהן עיינה במלוא החומר הגלוי והסודי ושמענה דברי העותר וטיעוני בא-כוחו בעל-פה ועיינה בסיכומים בכתב. אחרי שהוועדה המליצה לקיים את צו הגירוש

= 238 =

בהחלטה מפורטת ומנומקת, הוגשה עתירה זו, וגם עניינו של עותר זה נדון לפני כבוד השופט ד' לוי, שבחן את הראיות החסיות לפי הקווים המנחים אשר בסעיפים 44 ו-46 לפקודת הראיות [נוסח חדש]. כאמור לעיל, אחרי שמיעת הטיעונים של בעלי הדין, עיינו גם אנו במלוא החומר החסוי לפי בקשת פרקליטו של העותר.

11. צו הגירוש שניתן על-ידי המשיב ציין נימוקים אלה:

"רדואן אחמד מחמד זיאדה הינו פעיל בארגון החזית הדמוקרטית של ג'ורג' חבש (צ"ל - נאיף חוואתמה - ראה לעיל - מ' ש'), אשר שותף בהנהגת ההתקוממות בחברון ומארגן פעילות רבה נגד הסדר הציבורי.

בעבר הורשע בעבירה של חברות בהתאחדות בלתי מותרת ונדון ל-3 שנות מאסר מהן 18 חודשי מאסר בפועל, ולאחר ששוחרר ממאסרו בנובמבר 1986 המשיך בפעילותו. נעצר במעצר מינהלי ל-6 חודשים ביוני 1987 ול-6 חודשים נוספים מפברואר 1988, אך המשיך בפעילותו חרף מעצרו, אף מבין כתלי בית הסוהר".

הוועדה המייעצת הוסיפה וציינה את הנתונים הבאים:

"ב. פעילות העותר בחזית הדמוקרטית החלה בשנת 1980.

ג. בשנת 1983 הועמד לדין באשמת החזקת חפצים (פרסומים שונים) המשתייכים להתאגדות בלתי מותרת; החזקה ופרסום ספרים שלא כדין והסתה, היינו נסיון להשפיע על דעת הקהל באיזור באמצעות הפרסומים האסורים הנזכרים (ראה מוצג א').

פרוטוקול המשפט לא אותר ואין יודעים את תוצאות המשפט.

ד. בשנת 1985 הועמד העותר לדין באשמת חברות בהתאגדות אסורה (החז"ד) וביצוע שירות עבור התאגדות אסורה (בכך שהיה אחראי על קבוצה בחז"ד, וקיים מפגשים כדי לקדם את מטרת הארגון וגייס שני אנשים לשורות הארגון הנ"ל). הוא נדון לעונש של שלוש שנות מאסר מהן 18 חודשים לריצוי בפועל (מוצגים ב', ג', ד').

ה. בהיותו בכלא פעל העותר לקידום מטרת ארגונו (ראה הנספח הסודי ידיעה ו').

ו. לאחר שהשתחרר ממאסרו הגביר העותר את פעילותו במסגרת החז"ד וגופי החזית שלה (כגון התאחדות הפועלים שהוא עמד בראשה בעיר חברון. ראה הנספח הסודי ידיעות ז'-יא'). במסגרת זו הגיע למעמד בכיר בעיר חברון ובשל בכירותו גם היה לנציג החז"ד בגופים הכלליים איזוריים שלה (ראה הנספח הסודי ידיעות יג', ט"ז, י"ט).

ז. בתקופת פעילות זו הכריז כי יש להלחם למען מולדת פלסטינית במאבק אלים,

= 239 =

וכי הוא עצמו לא נרתע ולא ירתע מחמת מאסר, מפני המשך פעילות (ראה ידיעה י"ד של 'הנספח הסודי').

ח. ב-30 ביוני 1987 נעצר העותר במעצר מינהלי למשך ששה חודשים (מוצג ה') ולאחר מכן ביום 16 פברואר 1988 נעצר פעם נוספת מעצר כזה למשך ששה חודשים נוספים (מוצג ו').

המעצר הראשון בוצע על רקע פעילות בגופי החז"ד תוך קבלת מעמד בכיר בארגון זה באיזור חברון (ידיעות י"ג-כ"ב של הנספח הסודי). המעצר השני בוצע לאור פעילות אינטנסיבית במסגרת ההתקוממות שכללה הפצת כרוזים, הסתה להפגנות, ייזום הנחת מחסומי אבנים, פיקוד על חוליית מיידים אבנים, הכל במעמד של מקבל החלטות, ייזום ומארגן (ידיעות כ"ד-ל" של הנספח הסודי).

יצוין, עם זאת, כי לא הוצגו הפרוטוקולים הדנים בעררים על צויו מעצר אלה, שכן כנראה אין הפרקליטות הצבאית יכולה לאתר אותם.

ט. בתקופת הכליאה כעציר מינהלי, קנה העותר לעצמו מעמד בקרב העצירים ונראה כי היה לבעל השפעה עליהם (ידיעה כ"ג של הנספח הסודי).

י. התבטאויות שונות של העותר מעידות על נחישות דעתו לתרום לליבוי ההתקוממות ועל השקפותיו בדבר טיבן ומהותן של הפעולות הצריכות להינקט במסגרת זו (ידיעות ל"א, ל"ב של הנספח הסודי).

כבוד השופט ד' לוי, שדן, כאמור, בשאלת החיסוי של הראיות, הוסיף וציין:

"(1) הידיעות המסומנות א' ו-ב' כוללות מידע המתייחס לעותר ולאחרים שממנו למדים (ממקורות שונים) על כך שהעותר היה פעיל בשנים 1980 ו-1981 בארגון החזית הדמוקרטית בחברון, ובין היתר, היה גם חבר בהתאחדות פועלי בניין ועובדי המלאכה הזעירה.

פעילותו של העותר היתה ממשית הן בדיונים והן בקידום פעילויות שונות של ארגון החזית הדמוקרטית.

(2) ידיעה ו' מלמדת על כך כי גם בעת שריצה העותר עונש מאסר בכלא חברון, נטל שם חלק פעיל בקרב האסירים לקידום מטרת החזית הדמוקרטית.

(3) ידיעות ז"י"א עניינן בתקופה שלאחר שחרורו של העותר מהכלא (בתקופה שמסוף 1986 ועד ראשית שנת 1987). ידיעות אלה מלמדות כי לאחר השחרור הגביר העותר את פעילותו במסגרת החזית הדמוקרטית, וגופים וארגונים הקשורים בחזית זו, כגון התאחדות הפועלים בחברון שהעותר עמד בראשה.

(4) ידיעה י"ב שנמסרה על ידי מקור מודיעיני בתחילת שנת 1987 מלמדת על כך שזמן קצר לאחר שחרורו התבטא העותר בזכות המשך המלחמה למען המולדת,

= 240 =

פעילות צבאית, ביצוע פיגועים והגברת קיצבם. והוסיף כי המאסר לא הרתיע אותו מלהמשיך ולפעול עד להשגת היעד.

(5) ידיעות י"ג, י"ד, ט"ו, ט"ז, י"ט, כ': ידיעות אלה המתייחסות לשנת 1987 מלמדות על כך כי העותר הגיע למעמד בכיר בגופים כלל איזוריים, הקשורים בחזית הדמוקרטית, וכי העותר גילה פעילות רבה בארגונים אלה, הן בגיבוש מדיניות והן בקבלת החלטות וייזום פעולות.

(6) ידיעה י"ח - לפיה נטל העותר חלק בעצרת ה-1 במאי בשנת 1987, שנערכה מטעם ארגון החזית הדמוקרטית בירושלים.

(7) ידיעה כ"ג: עניינה מידע על כך שבזמן היותו עצור בכלא נתברר שהוא בעל השפעה על העצורים, וגם גילה מנהיגות בקרבם. העצורים נהגו להתייעץ עמו, והוא פעל להרמת המוראל שלהם.

(8) ידיעה כ"ד - לפיה בינואר 1988 השתתף העותר בחלוקת כרוזים מטעם ארגון החזית הדמוקרטית בחברון.

(9) ידיעות כ"ה-ל': ידיעות אלה מתייחסות לראשית שנת 1988, התקופה שלאחר שחרורו ממעצר מינהל. לפי ידיעות אלה ארגן העותר, בתוקף מעמדו בחזית הדמוקרטית, הפרות סדר רבות, לרבות הפצת כרוזים, השתתפות בהפגנות, הצבת מחסומי אבנים, והבערת צמיגים. המידע כולל פרטים מלאים יותר בכל אחד מהנושאים האמורים. אולם, חשיפת הפרטים המלאים, כפי שהם מפורטים בדפי המידע, עלולים לחשוף ולסכן את מקור המידע.

(10) ידיעות ל"א-ל"ב: בידיעות אלה, המתייחסות לשנת 1988 מצויות התבטאויות שונות של העותר, המעידות על נחישות דעתו, לתרום לליבוי ההתקוממות ועל השקפותיו בדבר טיבן ומהותן של פעולות הצריכות להינקט במסגרת ההתקוממות".

כאמור, עיינו בעצמנו בכל החומר שנותר חסוי, ויש לנו עתה תמונה ממקור ראשון על הראיות שהיו לפני המשיב.

12. לאחר לימוד החומר התגבשה מסקנתנו, כי העותר השני הוא פעיל מרכזי בארגון החזית הדמוקרטית. מרכז פעולתו אמנם בחברון, אך הוא גם ייצג את אזורו בגופים כלל-אזוריים. בפעילות שלו בולטת הנטייה להוליך למעשים אלימים. פעילותו היא מתמדת, מתמשכת ומסוכנת. לא מצאנו כל עילה להתערב בהחלטתו של המשיב.

דעתנו היא, כי החלטתו של המשיב בדיון יסודה, וכי ניתנה על יסוד ראיות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות ועל יסוד שיקולים ענייניים.

אשר-על-כן החלטנו לדחות את העתירה.

= 241 =

השופט ג' ברך: אני מסכים.

השופט א' גולדברג: אני מסכים.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של הנשיא.

ניתן היום, י"ב בסיוון תשמ"ט (15.6.89).